

Az építészsakmának is meg kellene tanulni, hogy nemet mondjon

Beszélgetés Dévényi Tamással*

– *Mint építész talán jobban figyeli a tárgyi környezetét, és másoknál érzékenyebb annak pusztulására. Cikkeiből, megnyilvánulásaiból arra következtetek, hogy velem együtt az építészeti környezetünkben végbemenő csúnya rombolást tapasztal. Jól látom?*

– Építésznek lenni vagy az építészet eredményeit figyelni örök kapcsolat a pusztulással, merthogy egy háznak, de legyen akár egy tárgy is, abban a pillanatban, amikor elkészül, elkezdődik a jó esetben lassú, rosszabb esetben gyors amortizációja. Az építész a tárgyalkotások közül az egyik legnagyobbat, a legdrágábbat hozza létre, és ezért nagyon-nagyon sok sebből tud vérezni. A városokban, így Budapesten is, a növekedés kétféleképpen mehet végbe. Vagy úgy, hogy horizontálisan egyre nagyobbra terjeszkedik. Budapesthez többféle megfontolásból az ötvenes évek elején hozzácsatolták a körülötte lévő kistelepüléseket. Így keletkezett az úgynevezett Nagy Budapest. Ma szinte bármennyit lehet utazni, és még mindig Budapesten vagyunk. De ez a megoldás is véges. Egy ponton túl nem lehet tovább tolni a város határait. Ha feltétlenül növelni kell – ez persze kérdés, hogy egyáltalán kell-e

növelni –, akkor a másik lehetőség a vertikális növekedés. A felfelé növekedés pedig általában azt jelenti, hogy a kicsiket, az alacsonyabb épületeket eltüntetjük, és jönnek helyettük a nagyobbak. Ez megtörtént már nemegyszer Budapesten, nemcsak a háborús időszakok után, hanem például amikor a barokk Budapestet felváltotta a polgárosodó historikus Budapest. Kétszer-háromszor olyan magas lett a város. És most sokan ezt a magasságot is keveslik, azt gondolják, még egyszer olyan magasnak kéne lennie a város épületeinek jó néhány helyen.

– *Vagyis úgy látja, a pusztítás egyik iránya, hogy a régit leromboljuk, és helyette valami sokkal nagyobbat építünk?*

– Ez is egy rétege ennek a megsemmisítő folyamatnak. De feltétlenül említeni kellene azt is, hogyan vált a korábban arányos budapesti városstruktúra különböző történelmi okokból úgynevezett vízfejjé. Egyre inkább kell a hely, kell a négyzetméter, kellene az épületek, méghozzá minél nagyobbak. Jó példa erre az, ami a Rózsadombon történik, ahol a hajdani szép, arányosra tervezett családi házak sorra eltűnnek, s a helyükre társasházak épülnek, hisz semmiféle szabály nem tiltja ezt. Még az elvileg védettnek nyilvánított házak is veszélybe kerülnek, merthogy nálunk a védettség nem jelent nagy

* Dévényi Tamás Ybl Miklós-díjas építészmérnök, belsőépítész, szakmai fővédnök, tervező és építésztanár. A Tilos Rádió *Építési terület* című műsorának rendszeres munkatársa. Írásai, nyilatkozatai az építészeti értékek megőrzésére koncentrálnak. (V. J.)

biztonságot. Ilyen módon egy harmonikus és kényelmesnek mondható épületfajta tűnik el egy olyan területről, ahol a 19. század közepén a szőlődombok helyére először nyaralókat, majd családi házakat építettek, s mára nagy, többlakásos társasházak veszik át azok helyét. De nagyjából hasonló változás ment végbe az Újlipótvárosban is, amely korábban ipari és lakó vegyes zóna volt jobbra földszintes házakkal. Az ipar teljesen eltűnik, s vele együtt a földszintes házak is. A helyükre hat-nyolc-kilenc emeletes házak kerülnek. Így alakul ki egy teljesen más várostípus. És akkor Óbudát nem is említettük.

– *Szerintem nem biztos, hogy ez okozza a rossz közérzetet a mai Budapesten. Amikre utal, azok – ha nem is feltétlenül pozitívnak mondható – természetes folyamatok. Én nem erről beszéltem, amikor a rombolás fogalmát említettem.*

– Ezzel csak azt akartam érzékeltetni, hogy a Budapestre való folyamatos beáramlás sokféle ilyen változást is hoz. Tehát Budapestnek nem kéne ennyire nőnie. Az lenne a jó, ha a vidéki élet értéket jelentene értelmes politikai és gazdasági döntések által támogatott módon. De hát ehhez is a politikai gondolkodás alapvető változására lenne szükség, mint oly sok más területen.

– *Ha már szóba hozta a politikát, nézzük meg egy kicsit közelebbről, mennyiben felelős a politika, konkrétan a jelenlegi politikai vezetés azért, ami az épített környezetünkben, ez esetben a fővárosban történt, történik. Mi az, ami egyértelműen a kormány politikai megfontolásából változik körülöttünk?*

– E tekintetben többféle irányt kell megkülönböztetnünk. Az egyik az elvonás, vagyis a főváros kiéheztetése. Ezt egy konkrét példával tudom a legjobban érzékeltetni. Ez pedig a Rác fürdő szomorú története, amit egészen közlelről ismerek.

– *Ugyanis a Rác fürdő felújításának tervezőjével beszélgetek.*

– Ez a gyönyörű épület eredetileg magántulajdonban volt. Majd lassanként a főváros tulajdonába került. A 2010-es évekre ugyan szépen felújították, de úgy tudjuk, hogy Tarlós István főpolgármester választási ígéretei között eleve szerepelt, hogy nem fogja megnyitni a Rác fürdőt. Az oka az volt, hogy még azelőtt tíz évvel nagyon rossz kondíciókkal adta el a főváros, és ő ezt helyre akarta tenni. Állítólag azt mondta, megvárjuk, amíg összedől az egész, és így visszakérül a fővároshoz.

– *Mostanra valóban be is dőlt. Tehát újra be kell fektetni sok pénzt abba, amit egyszer már sok pénzért helyrehoztak.*

– Tarlós be is tartotta a választási ígéretét. A ciklusa végén jött el a Rác fürdőbe, én kalauzolhattam, és a végén azt mondta, hogy mérnök úr, kérem, tolmácsolja mérnöktársainak az elismerésemet. Én tudom, hogy ez sok ember munkája, de meg kell önnek mondjam, hogy ez inkább múzeum, mint fürdő. Én erre azt mondtam neki, Tarlós úr, volt már olyan fürdőben, amiben nincs víz? Mire ő: látja, ebben magának van igaza. Így aztán nem tudott megnyitni, bedőlt az a Projekt Kft., amelyik a felújítást gründolta. Hisz ott állt és pusztult a szépen rendbe hozott épület. Betörés, lopás, mindenféle volt. Most viszont

úgy tűnik, talán elkezdődhet egy új folyamat, amit a főváros kezdeményezett. Csakhogy ehhez a főváros csak kormánygaranciával vehetne fel hitelt. És itt jön a jól ismert és gyakori forgatókönyv: amit a főváros kér, azt a kormány elutasítja. Azt mondják, ezt oldjátok meg magatok. Végül is a Fővárosi Közgyűlés azt szavazta meg, hogy a Budapest Gyógy- és Hévízei Zrt. a saját hasznából finanszírozza a fürdő felújítását. Hát ez nyilván nem ugyanazt jelenti, mint ha komoly hitelből lehetne fedezni a költségeket. Sokkal lassabban és kevesebb pénzből lehet csak újra felújítani a lerobbant fürdőt.

– *De végre megnyílik a Rác fürdő?*

– Most folyik a kivitelezői közbeszerzés. Megnyertünk egy közbeszerzési pályázatot, hogy mi tervezhesük. El is készültek a tervek.

– *Na de hát egyszer már megtervezték.*

– De most egészen más a helyzet. Föl kell mérnünk, hogy mi minden pusztult el, amióta üresen áll, mi az, amit teljesen le kell cserélni, mi az, amit csak részben, mi az, ami esetleg megmaradhat. Ez most más feladat, mint az eredeti tervezés volt.

– *Ez a vége annak, amikor a rosszul gondolkodás, a rosszul kezelés vagy a rossz szándék miatt egy hihetetlen nagy pénzbefektetéssel és energiával létrejött dolog összeomlik, és legalább ennyit rá kell fordítani ahhoz, hogy esetleg újjászüllessen.*

– A rossz szándékot nem feltételezem, bár konkrétan nem tudom, milyen áron adta el annak idején a főváros, de gondolom, a Tarlós-csapat ezt megvizsgálta. Lehet, hogy igazuk

volt a pénzügyeket illetően, de az biztos, hogy az általuk választott megoldás, a kivéreztetés a legrosszabb döntés és a legrosszabb üzlet volt.

– *Tehát ez az egyik módszere annak, ahogyan a kormányzat megnehezíti a főváros helyzetét. Arra való hivatkozással történik, hogy nincs elég pénz a költségvetésben.*

– Eközben óriási fejlesztéseket hajtának végre a budai Várban. Egyrészt gyakorlatilag országos jelentőségű, hetvenes évekbeli házakat bontanak le, miközben értelmetlen monstrumok visszaépítése zajlik, ráadásul vasbetonból. Ezzel azt demonstrálják, hogy van pénz, lehet fejleszteni, megmutatjuk, hogy van lehetőség. A Vár példa arra, hogy ha majd kormánypárti lesz a város, lesz pénz is. Ha nem, akkor nem.

– *Mint építész, mit gondol arról, hogy a historizmus idején, ki tudja pontosan, milyen célból és milyen szándékkal felépített eklektikus épületeket, amiket leromboltak a világháborúban, fel kell-e újra építeni? Azokról nem is beszélve, amelyek sohasem léteztek.*

– Ha igazságosak akarunk lenni, meg kell néznünk, mi történt itt a II. világháború után. Az, hogy a budai vár a kultúra fellegetvára legyen, csak egy második ötlet volt. Az eredeti elképzelés szerint Rákosi Mátyás rezidenciája lett volna, és például a Clark Ádám térről felvezető úton a Corvina-falakon lévő kapuk biztosították volna a védettséget, amit Rákosi elvárt. Rákosi számára minden, ami a királysághoz vagy a hithez kapcsolódott, eltörplendő volt. Vagyis világos program alakult ki egy új típusú, kommunista uralkodó számára. Így

amire a politikai tér megváltozott, és múzeumok lettek a palota termeiben, sok mindent eltüntettek. Tehát nemcsak a világháborús pusztításokról kell beszélnünk, hanem a világháború utáni bontásokról is.

– *Mi mindent bontottak el a világháború után?*

– Maga a palota megmenthető lett volna, de az a döntés született, hogy nem mentjük meg, hanem átépítjük. Például nagyon érdekes, hogy idősebb Janáky István, a 30-as évek egyik legtehetségesebb modernista építész tervezte azt a várdarabkát, amelyet éppen most bontanak. A barokk istálló ott volt, ahol volt, Hauszmann amiatt nem tudta szimmetrikusan megtervezni a palotát, de az ötvenes években, amikor már elbontották az istállót, volt hely, hogy megépüljön szimmetrikusan a másik szárny és az elvtársaktól akkor elvárt stílusban megtervezte Janáky ezt a nem odailó kiegészítést. Azért az is nonszensz volt. Ezzel csak azt akarom mondani, hogy nem fekete-fehér a helyzet. Ha valamiféle – legalább látszólagos – konzultáció zajlott volna a fővárosiakkal arról, hogy mi történjen a várban, és a többség a régi épületek visszaépítésére szavazott volna, akkor feltenném a kezemet. De fel sem merült, hogy a lakosság véleménye valamit is számítson. Ami történt, semmi más, mint egyszerű hatalmi arrogancia. Azt csinálunk, amit akarunk, ti pedig azt kapjátok, ami szerintünk jó.

– *Illetve nem kaptok meg semmit, hanem mi, a hatalom kapja meg, hiszen a várat gyakorlatilag elfoglalták, „bevétték”. A földi halandó gyakorlatilag ki van zárva.*

– Azért ami elkészült, például a Szent István-terem, legalább látogatható. De sehol semmi közmegegyezés. Pedig ami a 21. századnak ebben az időszakában érték lehet, az épp a közmegegyezés lenne. Annyira differenciálódott minden, annyira diffúzá vált a világ, hogy meg kéne találni azokat a kicsi dolgokat, amelyekben meg tudunk egyezni. És hogyha erre legalább kísérlet lett volna, akkor én ezt elfogadnám, bármennyire más az építészeti véleményem. Ami a jelenlegi új építéseket és bontásokat illeti, építészként azt tudom mondani, hogy csak akkor építsünk, illetve csak akkor bontsunk, amikor nagyon muszáj. Sokkal belátóbbnak kéne lennünk.

– *Ha egyszer – ki tudja, mikor – már nem ez a kurzus irányítja a politikát, vajon ezzel a mostanra ilyenné tett vári „rengeteggel” mit lehet kezdeni?*

– Szomorú dolgot fogok mondani. Szerintem nagyjából semmit. Pont ezért, mert hogyha már létrejött, akkor ne kezdjük megint azzal, hogy el kell bontani. Ehhez azt is tudni kell, hogy az 1910–1920-as években már egyértelműen megfogalmazódott, hogy tévedés volt a várba ilyen méretű házakat rakni, az akkori városi szabályzatok tiltották is az ilyen méretű házak építését. De ami megépült, az sajnos már ott volt. A II. világháborúban történt rengeteg bombázás után azonban a régi, korabeli, alacsony magasságú házakat vissza lehetett volna építeni, olyan állapotban voltak. Megvalósulhatott volna az a vágyálom, hogy a várban ne legyenek nagyon magas házak, mert amelyek magasak voltak, visszabontották. Azóta sajnos a szabályzatok és a városrendezési elvek is megváltoztak. Most gyakorlatilag minden-

hová mindent lehet építeni, semmi nem számít, nincs értékszemplélet, csak pénzszemlélet van. Tragikusnak látom a helyzetet.

– *Menjünk le a várból egészen a Kossuth térig. A Kossuth tér hasonlón eklatáns példája az elmúlt másfél évtized döntéshozási gyakorlatának. Mit gondol a Kossuth térről, mindarról, ami ott a teljes átépítéssel megtörtént és történik máig?*

– A Kossuth tér történetének látványlag periferikus része, de elég fontos, hogy az nem egy szabályos tér, hanem trapéz alakú. Ez a trapéz alak feladta a környezettervezőknek a leckét. Nem csoda, hogy jó párszor átépült már a Kossuth tér. Megpróbálták ezt a trapézt valahogy értelmezni, de igazán jól sosem sikerült. Ezt csak azért mondom, mert az, hogy időnként megváltozik a Kossuth tér, nem ördögtől való. Megpróbálnak valami jobbat kitalálni. De ez csak egy réteg. Ha a valóságot nézzük, duális kép van előttünk. Egyrészt van egy primer politikai igény, az 1944-es helyzet visszaépítése. A másik oldalról pedig ott van a környezet alakításának modern igénye. Tehát az orbáni politikának világos elvárásai voltak, de nem volt semmilyen értelemben holisztikus képe erről a területről. Ami számukra a legfontosabb volt, hogy vissza kerüljenek a műhomlokzatok és a hajdani rossz szobrok. Minden más olyanná tehető, amilyenre a megbízott építész csapat akarja, csak legyen minél drágább. Bár azért néhány dologban így is a miniszterelnök kívánsága érvényesült, például ki kellett vágni fákat, mert a miniszterelnök úrnak nem tetszett, hogy ott vannak. A végeredmény az lett,

hogy létrejött egy nagyon-nagyon bizonytalan, meghatározhatatlan, stílusában és koncepciójában szét-eső tér. Ahhoz tudnám hasonlítani, mint hogyha két smirglit húznának egymáson, amelyek mégsem tudnak összecsiszolódni. Ahogyan a modern, új irányú környezetalakítás, a tájépítészet és a múltat rendkívül ügyetlenül eljátszó visszaépítés megpróbál egymáshoz idomulni, de sehogyan sem sikerül.

– *Ne feledkezzünk meg arról a durva gondolatról, hogy az 1944. március 19. előtti helyzetet akarta visszaállítani a politika.*

– Igen, ez teljesen abszurd elképzelés volt, s ha részleteiben megnézzük, semmi sem stimmel ezen az alapon sem. Például ott volt a Pintér Béla tervezte sarokház, amiben a metró van. Az egy modernista épület volt. A Pintér Béla-oeuvre-ben fontos helyen szerepelt. Lehet arról vitatkozni, hogy mennyire volt jó ház, de ha az értékeit nézzük, ez a ház használható épület volt. A teljes lebontására nagyon nehéz igazi érvet találni, és alatta ott a metró, ami végképp megnehezítette az egészet. Azok közül a házak közül, amelyekhez ez a Szabad György Irodaház nevű ház hozzáépült, az egyik egy igazi historikus épület. A mellette lévő pedig belülről egy modern, harmincas évekbeli ház nagy üvegfalakkal, sík, vakolt homlokzattal, amit Hüttl Dezső tervezett. Most mi történt? Az, hogy gyakorlatilag ezt a harmincas évekbeli attitűdöt folytatta Vadász Bence mint tervező. Ez nem volna baj, csak hogy előtte egy nemzetközi pályázatot írtak ki, hogy mi legyen ezen a helyen, és a pályázatnak lett is első díjas terve. De a hatalom úgy

döntött, hogy a pályázatot a kukába dobják, mert azt akarták, hogy inkább legyen visszaépítve a 44-es állapot. Vadász Bence meg is kapta a megbízást. Csakhogy aki egy kicsit is ért a historizmushoz, az tud számolni, hogy oszlop után oszlopköz jön, majd oszlop és újabb oszlopköz. A most ott lévő új épületen az oszlopok úgy találkoznak, hogy két oszlop kerül közvetlenül egymás mellé. Abszolút tévedés.

– *De azt feltételezem, hogy nem ez az egyedüli építészeti tévedés a Kossuth téren!*

– Valóban. Nézzük meg, hogy mi történik most a Földművelési Minisztériummal. Legyünk őszinték, az az épület nem volt a historizmus csúcspontja, egy nagyon összetett, hatalmas ház volt.

48

– *Mindenesetre emblemikus épülete volt a Kossuth térnek.*

– Ez igaz, és érdemes megjegyezni, hogy a Rádai Mihály által előszeretettel használt fogalom, a „faszadizmus” eklatáns és csodálatos példája.

– *Csakhogy most – ahogy olvashatjuk és tudhatjuk – azért kell lebontani, hogy mélygarázst építsenek alá! Micsoda örült döntés!?*

– Igen, ez örült ötlet, meg hogy akkor lehetnek majd benne kisebb belmagasságú szintek, meg olyan minőségű irodák, mint amilyeneket a 21. század megkövetel. Rossz érvek. A tervezője, ha jól tudom, Nagy Csaba, aki éppen most lett a Magyar Építőművészek Szövetségének elnöke. Kiváló építész. Hogy vállalhat el ilyet? Tönkrevágni valamit csak azért, mert a mostani politikai elvárások ezt követelik? Én úgy gondolom,

hogy kell tudni nemet mondani, és nemcsak egyes építéseknek kellene tudniuk nemet mondani, hanem egy egész szakmának is!

– *Hát ahhoz az kéne, hogy az építészszakmában legyen valamilyen közös gondolkodás. Van?*

– Nincs. Reimholz Péter, a híres építész mondta annak idején, az a jó, hogy a szakmának van egy belső titkos értékrendje. És ez az ő idejében, még azt mondhatjuk, hogy valóban működött. De mára ez az értékrend teljesen szertefoszlott. És az sem mindegy, hogy ki tesz tönkre valamit, mert hogyha egy tehetséges építész teszi tönkre, akkor nem fog annyira fájni, mint amikor egy tehetségtelen.

– *Én pont fordítva gondolom.*

– Hát voltaképpen igen, de ha már mindenképpen megtörténik, akkor legalább valami szakmai tudás tükröződik az elkészült épületen, és nem kizárólag a sarlatánság. De igazából valóban nincs sok különbség. A bűn az bűn marad.

– *Azért kíváncsi lennék rá, konkrétan milyen szándék áll amögött, hogy ez a tényleg meghatározó, nemcsak a korát, hanem az azt követő évszázadokat is befolyásoló látvány úgy alakuljon át, ahogyan azt a jelenlegi arrogáns hatalom elképzei. Ők mire készülnek ezzel?*

– Az biztos, hogy a háború után a teljesen új hatalmi struktúra összevissza helyekre költözött, vagyis jelenleg is nagyon-nagyon sok épületben szétszórva vannak a hatalmi gépezet egyes elemei. Hogy ezt a hatalom egyszer végiggondolta, az biztos, mert volt egy nagy tervpályázat a kormányzati negyedre.

– A Nyugati pályaudvar mögé tervezték a korábbi kormány döntéshozói a kormányzati negyedét.

– A Nyugati pályaudvar mögötti területre. Mert úgy gondolkodtak, olyan helyre kell költöztetni a hatalmi adminisztrációt, az irodabázist, ahol nincsen egyéb felmutatható érték.

– Gondolom, ezzel szakemberként egyetértett.

– Igen, ha ez minden szempontból meg tudott volna felelni az elvárásoknak, a közlekedést, a megközelítést, a védelmet és egyéb szempontokat figyelembe véve, valóban jó ötletnek tűnt. Ma, 2024-ben persze felmerülne a kérdés, hogy katonapolitikai értelemben okos ötlet-e koncentrálni az ilyen hatalmi központokat. Mindenesetre most végül is a Várban ugyanez történik, ahogy a Kossuth téren is sűrűsödnek a kormányzati funkciók. Arra bizonyos értelemben persze lehet találni észszerű magyarázatot, hogy hatékonyabban tud működni egy ilyen csinovnyikvilág, hogyha nincs annyira szétszórva. De azért azt elképzelni, hogy például a Várban hányan fognak dolgozni, és ennek hogy lesz a reggeli és délutáni tömegforgalma kiszolgálva, hogy fognak feljutni, hogy fognak lejutni, ráadásul millió mélygarázs épül most ott is, szerintem ez tragikus. Emögött ha van koncepció, akkor biztos, hogy nem a városléptékű koncepcióba való beillesztés a cél, hanem egy saját hatalmi elképzelés és akarat megvalósítása.

– Mennyiben része ennek az említett hatalmi arroganciának, hogy Budapest igazán jelentős helyeit tulajdonképpen a budapestiektől vagy

legalábbis az önkormányzati vezetéstől elhappolta és folyamatosan elhappolja a nagypolitika. A Ligetben is ez történik, nem?

– A Ligetben ugyancsak hatalmi elképzelés valósul meg, az alapja az volt, hogy a Baán körüli értelmiségi holdudvar úgy gondolkodott, hogyha egy helyre kerülnek a nagy múzeumok, akkor olyan szinergia jön létre, ami sokkal több lesz, mint a múzeumok külön-külön.

– Ezt eleve rossz elképzelésnek látja?

– Sosem értettem ezzel egyet. Ha valaki egy múzeumot megnéz, és nem telítődik, akkor ő egy gép. Tehát szó nincs arról, hogy egy normális látogató egymás után végigjárja a múzeumokat. Ráadásul a Ligetbe újabb épületeket helyezni azokon kívül, amelyek ott voltak, olyan, mint amikor egy kastélyparkba új házakat építenek. Amíg volt központi műemléki tervtanács, minden alkalommal megtiltották az ilyen felvetéseket. Ami a Városligetet illeti, annak idején, amikor szóba került a Liget-program gondolata, volt egy nagy vita a Gólyavárban, ahol azt mondtam el, ha egyetlen ház is megépül a Liget területén, attól kezdve nincs megállás. És ezzel vége a Ligetnek. Nem szabad belemenni. És jól látjuk, hogy a Néprajzi Múzeumnak nevezett épület és a Magyar Zene Házának nevezett épület között a szinergia nulla. Semmi közük egymáshoz. Ott áll a két nagy épület. Az egyik egy „A típusú”, a másik egy „B típusú” képmutató. Az alapfelvetés téves volt.

– De akkor miért kellett így kieroszakolni? Nem az a cél ezzel is, hogy még valamit kisajátítson a hatalom, és ilyen módon „beölelje” a Városliget

teljes környezetét vidámparkostul, biodómostul?

– Arra hivatkoztak, hogy ez egy nagy kulturális koncepció volt. Valóban kulturálisnak tűnt, de igazából egy politikai koncepciónak a része. A hatalom ebben az egy esetben látványosan deklarálta a kultúra elvi jelentőségét azzal, hogy azt mondta: kaptok egy nagy-nagy kulturális központot a Városligetben, oda teszünk minden múzeumot nektek, emberek! Ezt tekintették kulturális koncepciónak, csak hát ez nagyon beteg elgondolás. Az egészre csakis azért volt szükség, hogy a Várat ki lehessen üríteni, merthogy a Széchenyi Könyvtártól a Nemzeti Galériáig mindent ki kell onnan hordani, hogy megvalósulhasson a vári koncepció. Az, hogy most egyelőre némileg leállt a nagy nekiveselkedés, nem jelenti azt, hogy sikerült meggátolni, győztünk. Mert ami megépült, az már megépült. A Néprajzi Múzeumnak nevezett dolognak egyáltalán nem kellett volna éppen ott létrejönnie. A Városliget régen kiért egészen az akkori Aréna útig, vagyis a Dózsa György útig. Csak amikor az ötvenes években felvonulási területté tették – politikai megfontolásból –, megszüntették a zöldfelületet, és leburkolták az egészet. Tehát itt nem arról volt szó, hogy a beton helyett lett egy új épület, hanem tulajdonképpen a Városliget helyett lett a ház.

– *Ha kulturális koncepcióról beszélünk, lát-e magyarázatot arra, hogy – ellentétben azzal a rengeteg pénzzel, amit már a Ligetre és a Várra költöttek – egyetlenegy fillér nem jutott még Budapest egyik legértékesebb épülete, az Iparművészeti Múzeum felújítására?*

– Furcsa dolgot mesélek erről. Épp most voltam egy kiállítás megnyitóján az Építészeti Múzeumban, az úgynevezett „Kék Duna” kiállításon, amelyre az Iparművészeti Múzeumból is kerültek anyagok, ezért az Iparművészeti főigazgatója, Cselovszky György is vendég volt. Az ott megjelenő kulturális vezetők közül mindenki mondott beszédet. Arról szóltak ezek az ünnepélyes beszédek, hogy mennyi pénz lesz új Építészeti Múzeum és Építészeti Központ létrehozására. Cselovszky főigazgató úr is elmondta a maga beszédét, de sem ő, se más egyetlen szóval nem említette az Iparművészeti Múzeum helyzetét, sorsát, jövőjét. Megtudhattuk, hogy 65 milliárd forintot szánnak az Építészeti Központ létrehozására, ami nagyon szép és jó dolog, de hogy épp az Iparművészeti főigazgatójának nem tűnik fel, hogy talán szóba kéne hozni azt a szégyent, ami az őáltala vezetett intézménnyel történik, az felháborító.

– *Az épületet korábban megkoronázó, de 2011-ben leszedett lanternáról nem is beszélve, amely a csodálatos szecessziós épület meghatározó eleme volt!*

– A lanterna eltűnése külön szégyen.

– *De a pályázatot valaki megnyerte, és állítólag meg fog épülni egy építészeti múzeum.*

– Ez is érdekes történet. Először volt egy meghívásos pályázat a Magyar Művészeti Akadémia építészei részére, ami egy koncepcióalkotó pályázat volt. Ebből összeállt a tervezési program, és ebből egy országos tervpályázatot is kiírtak. De utána politikai döntés született, ami mindent lenullázta.

– *Állítólag személyesen Orbán Viktornak nem tetszett a pályamű.*

– Én is így hallottam. Ilyen egy-személyes döntések során alakul ki a végső terv. Na most ezek után egy olyan pályázatot írtak ki, ami-re meghívtak emlékezetem szerint kilenc építész vagy építészirodát. Volt olyan, aminek vagy akinek még a neve sem mondott semmit, és vég-eredményben ebből a kilencből egyik sem nyert. Vagyis a pályázati kiírás egyszerű pénzosztás volt. Senkit sem vonnak ilyenkor kérdőre, hogy mi alapján választották ki ezt a kilenc embert, és mi alapján kapott bárme-lyikük meghívási díjat. Én azt mondtam mindenkinek, akivel pályázhat-tunk volna, hogy ilyen pályázaton nem indulunk, mert amikor meghí-vásossá tesznek egy olyan pályáza-tot, ami az építészetről, az építészet értékeinek leendő bemutatásáról szól, akkor az egész nincs a helyén. Ebben szerintem nem szabad részt venni, nem is vettünk részt. Fiatal építészek nyerték végül a pályázatot, természetes, hogy számukra minden másként vetődik fel, ők simán részt vettek, meg is nyerték. Szerződést is kötöttek már velük, és folyik a terve-zés. De hát, azért halkán kérdezem, az akkugyárokon kívül hány olyan projekt van, ami leállt menet köz-ben?

– *Az építészek sem bíznak abban, hogy lesz Építészeti Központ és Építé-szeti Múzeum?*

– Most, hogy az MMA-hoz került, ez hirtelen azt jelentette, hogy pénz is van. A műtárgyak most normális körülmények között vannak, és olyan dolgokat tudnak megvásárolni, mint például a Gellérthegyen a volt mun-kásórség székházából való tárgyak.

A házat a híres építész, Pázmándi Margit tervezte, s a helyére a Mat-thias Corvinus Egyetem új szárnya épül. Ebből az Építészeti Múzeum most olyan régi tárgyakat tud kimen-teni, mint egy-egy ajtó vagy vasbeton elem.

– *Ez is nagyon jellegzetes épülete volt a hetvenes éveknek. Pázmándi Margit neve erősen bevésođött a köz-tudatba, és ha már itt tartunk, az utóbbi időben egyre több szó esik ar-ról, hogy a korábban – eléggé el nem ítéłhető módon – a nagyon lenézett hatvanas-hetvenes évek építészetének értékeire ma hogyan tekintünk vagy tekinthetünk. Erről mit gondol?*

– Hát azt, hogy végre felébred-tünk. Kovács Dánielnek, akivel a Tilos Rádió műsorában épp a napok-ban beszélgettem, most jelent meg a *Szocreál és késő modern Budapest* című könyve, a Kortárs Építészeti Központ konferenciáján is erről volt szó. Ami az építészeti stílusokat és értékeket jelenti, úgy látszik, újra és újra el kellett telnie pár évtizednek, hogy utolérje magát a világ, hogy megértse, mi az, ami a megépült al-kotások közül értéknek tekinthető, még ha nem is éppen ahhoz az ízlés-világhoz illeszkedik, amit jelenleg nagyra tartanak. Sajnos az a tapasz-talat, hogy nagyon sok időnek kell eltelnie, hogy az értéket értékként kezeljük, s közben nemritkán bekö-vetkezik a pusztítás, utána meg már késő. De őszinte leszek, és a saját példámat is megosztom, hogy én a posztmodernre nagyon rosszul éltem meg aktív fiatal építészként. Minden testrésszemmel hadakoztam ellene. Máig nem rajongok a posztmodern házak iránt. De egyértelmű, hogy el kell kezdeni azoknak is a számba-

vételét, mert amiről utólag kiderül, hogy van benne érték, azt most még könnyebb megmenteni, mint tíz év múlva.

– *Azt azért leszögezhetjük, hogy a mai hatalom számára valamiért épp az előbb említett hetvenes évek építészete szitokszó. Nem véletlen, hogy jó néhányat le is bontottak közülük.*

– Ez a valós helyzet, és nem kis állítás, amit a miniszterelnök képvisel, hogy Szálasiék hatalomátvétele napjától kezdve nem létezik magyar történelem. Ezt állítja a hatalom, és ennek az építészeti aspektusa az, hogy ami később készült, nem érték. Ma, amikor bebizonyosodik, hogy például egy-egy szocialista realista lakótelep ezerszer jobb, mint amelyek most épülnek, le kell szögeznünk, hogy 1944 után abszolút építészeti értékek jöttek létre a koalíciós időkben, a legdurvább sztálinista időkben, a kádári konszolidáció időszakában és a rendszerváltás utáni időszakban is, amikor nem fideszes országvezetés volt. Nincs olyan időszaka a történelemnek, amikor ne jönne létre építészeti érték, mint ahogy irodalmi, zenei, mindenféle más érték is létrejön, s azokat sem dobjuk ki.

– *Beszéltünk már a vertikális városfejlesztésről. Mi a véleménye a mini-Dubaj-tervről?*

– Arra a szlogenre várok, hogy „bye-bye Dubaj”. Félretéve a tréfát, nézzük meg az alaphelyzetet! Az a vonalas infrastruktúra, ami bejön a város közepére, ez esetben a vasút, a világ minden pontján fantasztikus fejlesztési lehetőséget jelent. Ez egy olyan csatorna, amelyen át nagyon jó a légjárás. És amióta nem gőzmozdonyok járnak, vagy esetleg nem dízelek,

hanem elektromosak, nincs is olyan durva környezetszennyezés, mint korábban. Tehát a városoknak ezek a városközpontokig bejövő vasúti területei tulajdonképpen a mai állapotukban is jót tesznek. Lehet, hogy ezzel furcsa dolgot mondok, de a mostani állapotában ez a mini-Dubajnak nevezett terület is – leszámítva, hogy tele van szeméttel – egészen jó dolog. Rengeteg növény él ezen a területen, nincsenek épületek, nem parkolnak autók...

...*egy nagy park.*

– Furcsa, gyönyörű ipari park. Ez változna meg alapvetően, ha építési területté válna. Hogy ez jó vagy nem jó, arra nehéz válaszolni, lehetne akár jó is, merthogy azok a zónák, amelyek határterületek, érthető módon lezülnek, s azokkal mindenképp kellene kezdeni valamit. A fővárosnak van jövőképe arról, hogy itt hogyan kéne fejlesztéseket létrehozni, és szerintem ez egy értelmes terv, mértéktartó...

– *De abban nem szerepelnek ilyen magas épületek.*

– A lényege, hogy nagy zöld területek mellett két emelettel alacsonyabb lakóépületek kerüljenek oda, mint amilyen átlagos párkánymagasságúak a belvárosi fejlesztések. Ezen a területen kevés a magántulajdon, nagyon jó fejlesztési területként kell rá tekintenünk.

– *Fővárosi tulajdon, de mégis a hatalom akarja rátenni vagy már rá is tette a kezét.*

– Megint demonstrálni lehet, hogyha mi csináljuk, akkor jó lesz. Csak mire megépülnek, addigra dől el, hogy akkor ez most így van, vagy nincs így.

– Konkrétan a magasépítésről, az esetleges felhőkarcolókról mi a véleménye?

– Ha egy város úgy dönt, hogy az imázsához hozzá kell hogy tartozzanak felhőkarcolók is, adott esetben el tudom fogadni. Csakhogy ehhez mindenekelőtt olyan infrastruktúra kell, amellyel Budapest nem igazán rendelkezik, olyan tűzoltási felkészültség, amellyel ilyen magas épületek adott esetben olthatók, vagy olyan felvonórendszer, amelyet Magyarországon meg lehet rendelni. A Mol-toronyhoz jó drágán kellett ezeket megrendelni, nem beszélve arról, hogy épp a Mol-torony az, amely nem oda épült, ahová egy budapesti magas háznak kerülnie kellett volna. Az egyetlen ilyen alkalmas hely a Csepel-sziget csúcsa lett volna, ugyanis a légvonalakat, a szélcsatornákat, a budapesti sziluettet egyedül ott nem zavarta volna. De oda azért nem épülhetett, mert addigra rossz döntések következtében a nagy szennyvíztisztító nem a föld alá került, hanem magas épületként elfoglalta a tervezett torony helyét. Pedig ha a föld alá épül, az olyan alapot teremtett volna az építéshez, hogy elbírt volna a nagyon magas házakat is. Nem így történt. Érdekes új városrész születetett volna, de mivel nem született meg, óriási lehetőségtől és bevételtől esett el a főváros.

– *A mini-Dubaj területe nem lehetne alkalmas egy hasonlóan gyümölcsöző magasépítésű beruházásra?*

– Eleve van Budapestnek egy olyan meghatározó sziluettje, amit ez alap-

vetően megváltoztatna. Tudniillik a Hősök tere vonalában épülnének a felhőkarcolók. De hangsúlyozom, ilyen beruházáshoz átfogó, alapos tanulmányra, kutatásra, vizsgálatra lenne szükség, ilyen pedig nem létezik, hiszen a főváros ide nem tervezett magas házakat. Tehát nagyon körültekintő és részletes vizsgálatok után lehetne csak eldönteni, hogy egyáltalán lehet-e oda magas házakat építeni. Miközben leszögezném, Dévényi Tamás személy szerint nem vágyik arra, hogy egy magas házban éljen vagy dolgozzon, de ez még nem jelenti azt, hogy amennyiben kiderül, hogy van rá igény, lehetőség és az alapos tanulmányozás során bebizonyosodik, hogy nem zavarja a környezetet, el lehet fogadni, hogy magas házak épülhessenek a nagyvárosban.

– *A főváros szerepe és magatartása ebben az egész történetben, amiről beszéltünk, hogyan írható le?*

– Nonszensz, hogy ki lehet jelölni az országban olyan területeket, amelyekre semmilyen szabályozás nem vonatkozik, senki nem szól bele, azt csinálnak, amit akarnak. Tehát minden olyan helyzetben, amikor egyeztetni kéne az önkormányzattal vagy a civilekkel, bárkivel, ott a legegyszerűbb azt mondani, hogy kiemelt kormányzati beruházás, és onnantól senki sem szólhat bele. Ez ugyanaz, mint amiről korábban beszéltünk, hogy bizonyos dolgokban csakis a hatalmi arrogancia számít. Pedig ilyesmi nem történhet egy normális demokráciában.